

4. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика: учебник / Л. В. Мардахаев. – М.: Гардарики, 2005. – 269 с.
5. Методичні рекомендації з питань організації та функціонування центрів ресоціалізації наркозалежних / Державний інститут проблем сім'ї та молоді. – К., 2004. – 200 с.
6. Мудрик А. В. Социальная педагогика: учеб. для студ. пед. вузов; под ред. В. А. Сластенина. – 3-е изд., испр. и доп. / А. В. Мудрик. – М.: Изд. центр «Академия», 2000. – 200 с.
7. Соціальна педагогіка: підручник / за ред. А. Й. Капської. – К.: Центр навч. літератури, 2006. – 468 с.
8. Соціальні служби – родині: розвиток нових підходів в Україні / за ред. І. М. Григи, Т. В. Семігіної. – К.: Дата Банк Україна, 2008. – 128 с.
9. Соціальна робота: короткий енциклопедичний словник. – К.: ДЦССМ, 2002. – 536 с.
10. Соціально-педагогічна робота з ресоціалізації наркозалежних в умовах реабілітаційних центрів: науково-методичний посібник для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» / уклад.: С. Я. Харченко, О. І. Рассказова, Ю. І. Чернецька. – Х.: ХГПА, 2015. – 120
11. Чернецька Ю. І. Профілактика соціальної деривації наркозалежних в процесі їх ресоціалізації в умовах реабілітаційних центрів / Ю. І. Чернецька // Матеріали 18 Міжнародного молодіжного форуму «Радиоелектроника и молодежь в XX веке»: сб. материалов форума. Т. 8. – Х.: ХНУРЗ, 2014 – С. 156–158.

REFERENCES

1. Vaisov S. B. Narkoticheskaya i alkogolnaya zavisimost: prakticheskoe rukovodstvo po reabilitatsii detey i podrostkov / S. B. Vaisov. – SPb: Nauka i tekhnika, 2008. – 272 s.
2. Entsiklopediia dlia fahivtsiv socialnoi sfery / za zag. red. I. D. Zverevoi. – 2-ge vyd. – K.; Simferopol: Universum, 2013. – 536 s.
3. Lavrichenko N. M. Pedagogika sotsializatsii: yevropeiski abrysy. – K.: ViRA INSAJT, 2000. – 444 s.
4. Mardahaev L. V. Sotsialnaya pedagogika: uchebnik / L. V. Mardahayev. – M.: Gardariki, 2005. – 269 s.
5. Metodychni rekomendatsii z pytan orhanizatsii ta funktsionuvannia tsestriv resotsializatsii narkozaleznyh / Derzhavnyi instytut problem simyi ta molodi. – K., 2004. – 200 s.
6. Mudrik A. V. Sotsialnaya pedagogika: ucheb. dlya stud. ped. vuzov; pod red. V. A. Slastenina. – 3-e izd., ispr. i dop. / A. V. Mudrik. – M.: Izdatelskiy tsentr “Akademiya”, 2000. – 200 s.
7. Sotsialna pedahohika: pidruchnyk / za red. A. Y. Kapskoi. – K.: Tsentr navchalnoi literatury, 2006. – 468 s.
8. Sotsialni sluzhby – rodyni: rozvytok novyh pidhodiv v Ukraini / za red. I. M. Hryhy, T. V. Semyginoi. – K.: Data Bank Ukraina, 2008. – 128 s.
9. Sotsialna robota: korotkyi entsyklopedychnyi slovnyk. – K.: DCSSM, 2002. – 536 s.
10. Sotsialno-pedahohichna robota z resotsializatsii narkozaleznyh v umovah reabilitatsiinyh tsestriv: naukovometodychnyi posibnyk dlia studentiv spetsialnosti „Sotsialna pedahohika“ / uklad.: S. Ya. Narchenko, O. I. Rasskazova, Yu. I. Chernetska. – Kh.: HGPA, 2015. – 120 s.
11. Chernetska Yu. I. Profilaktyka sotsialnoi derivatsii narkozaleznyh v protsesi ih resotsializatsii v umovah reabilitatsiinyh tsestriv / Yu. I. Chernetska // Materialy 18 Mezhdunarodnogo molodezhnogo foruma «Radioelektronika i molodezh v XX veke»; sb. materialov foruma. T. 8. – Kh.: HNURZ, 2014. – S. 156–158.

УДК: 378.091.2:364-43

С. Ю. СУРГОВА

ЦІЛЕМОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: РЕЗУЛЬТАТИ ДІАГНОСТИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ

Висвітлено методику визначення сформованості ціле мотиваційного компоненту готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників. Проведена експериментальна діагностика рівня сформованості цілемотиваційного компонента готовності до превентивної діяльності дозволяє зробити висновок, що загальний цього компонента можна оцінити як достатній і елементарний (з перевагою достатнього). Встановлено, що ефективне формування цілемотиваційного компонента готовності можливе лише за умови збагачення змісту професійно-практичної підготовки майбутніх соціальних працівників положеннями і пріоритетними напрямками превентивної діяльності.

Ключові слова: превентивна діяльність, цілемотиваційний компонент, превенція, готовність до превентивної діяльності, майбутній соціальний працівник, коефіцієнт готовності.

ЦЕЛЕ-МОТИВАЦИОННЫЙ КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ К ПРЕВЕНТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: РЕЗУЛЬТАТЫ ДИАГНОСТИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Освещена методика выявления сформированности целемотивационного компонента готовности к превентивной деятельности будущих социальных работников. Проведенная экспериментальная диагностика уровня сформированности целемотивационного компонента готовности к превентивной деятельности позволяет сделать вывод, что общий уровень указанного компонента можно оценить как достаточный и элементарный (с преимуществом достаточного). Установлено, что эффективное формирование целемотивационного компонента возможно при условии обогащения содержания профессионально-практической подготовки будущих социальных работников положениями и приоритетными направлениями превентивной деятельности.

Ключевые слова: превентивная деятельность, превенция, целе-мотивационный компонент, готовность к превентивной деятельности, будущий социальный работник, коэффициент готовности.

S. SURGOVA

TARGET-MOTIVATIONAL COMPONENT OF READINESS OF FUTURE SOCIAL WORKERS FOR PREVENTION ACTIVITIES: RESULTS OF DIAGNOSTIC STUDIES

The article reveals the methods of the identification of formation of the target-motivational component of future social workers readiness for preventative activities. The carried-out experimental diagnostics of the level of formation of target-motivational component of preparedness for preventative activities leads to a conclusion that the overall level of the target-motivational component can be evaluated as sufficient and elementary (with the advantage of a sufficient). The author suggests that the efficient formation of target-motivational component can be achieved only in case of the enrichment of the content of vocational and practical training of future social workers with the terms and priorities for preventative activity.

Keywords: preventative activity, target-motivational criterion, readiness for prevention, future social workers, readiness coefficient.

Відповідно до проекту Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності й відповідальності. Реалізація цих завдань передбачає: розробку програми превентивного виховання дітей і молоді в системі освіти; формування ефективної й дієвої системи профілактики правопорушень; розробку і реалізацію Національної концепції забезпечення розвитку і соціалізації дітей та молоді; формування здорового способу життя як складової виховання.

Важливими шляхами втілення ідей гуманістичної парадигми освіти є впровадження превентивної системи підготовки студентів, для якої характерна варіативність методик, створення умов для саморозвитку молоді, свідомого визначення нею своїх можливостей і життєвих цінностей, а також попередження негативних явищ у суспільстві. Превентивний підхід розвивається в єдиній моделі з передовим надбанням європейського досвіду – моделі захисту прав людини на здоров'я і соціальний розвиток. Тому одним із важливих сучасних напрямків розвитку професійно-педагогічної підготовки студентів є оновлення на демократичній та гуманістичній основі її пріоритетів, мети, змісту, форм і методів формування готовності майбутнього соціального працівника до швидких соціальних та освітніх змін у суспільстві. Готовність до превентивної діяльності дає можливість молодому фахівцеві соціальної сфери професійно адаптуватися в умовах сучасного життя, успішно вирішувати складні професійні завдання, свідомо аналізувати й корегувати результати своєї діяльності.

У педагогічній науці різні аспекти професійної підготовки майбутніх спеціалістів соціальної сфери вивчали І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, В. Поліщук, С. Харченко й ін. [2; 4; 6; 8; 11].

За останні роки вітчизняні науковці суттєво збагатили теоретичне осмислення превентивних проблем у дисциплінах сфери прикладних наук: військової, пенітенціарної й,

особливо, соціальної педагогіки (Л. Кондрашова, В. Оржеховська, О. Пилипенко, В. Ролінський та ін.) [5; 7; 10].

Незважаючи на здобутки сучасної науки у вивченні готовності майбутніх соціальних працівників до різних видів соціально-педагогічної діяльності, потребує серйозного наукового розроблення проблема визнання взаємозв'язку готовності до превентивної діяльності з підготовкою майбутніх соціальних працівників та її співвідношення з такими категоріями, як превенція, превентивний підхід, рівні превентивної діяльності. Потребує розробки зміст підготовки майбутніх соціальних працівників, який має відображати сучасну стратегію превентивного виховання молоді.

Метою статті є висвітлення методики визначення сформованості цілемотиваційного компонента готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників.

У контексті нашого дослідження важливою є думка В. Приходько [7, с. 117], що визначає превентивну діяльність як детермінований об'єктивними і суб'єктивними факторами самостійний, спеціалізований вид загального педагогічного процесу, що має свою мету, принципи, зміст, форми і методи, є пріоритетним у системі психолого-педагогічних, медичних, правових, соціально-захисних проблем у дослідженнях різних країн світу. Для визначення рівня підготовки студентів до превентивної діяльності дослідник пропонує компоненти: а) мотиваційний – сукупність мотивів, адекватних меті і завданням превентивної діяльності; б) когнітивний – сукупність знань, необхідних для превентивної діяльності; в) операційний – сукупність умінь і навичок превентивної діяльності; г) особистісний – сукупність можливих для превентивної діяльності особистісних якостей, пов'язаних зі ставленням до предмета діяльності, її процесу, інших учасників діяльності, самого себе; ґ) комунікативний – сукупність операцій вербальної і невербальної взаємодії.

Погоджуємося з науковцем у тому, що суттєві характеристики дослідження превентивної діяльності зумовлюють сукупність її структурних компонентів.

У процесі експерименту нами була розроблена і використана методика, що передбачає виявлення цілемотиваційної готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників. З цією метою використовувались наступні дослідні методи: педагогічне спостереження, зіставлення, узагальнення, бесіда, анкетування, опитування; шкалування – присвоєння показників досліджуваним характеристикам; вивчення й аналіз документації (навчальні плани, програми); педагогічне тестування – з метою діагностики знань і вмінь превентивної діяльності [1, с. 14].

Оскільки «превентивна діяльність» – поняття багатопланове, для визначення його загального, інтегрального рівня нами визначено рівні кожної зі складових цілемотиваційного компонента. Зважаючи на те, що кожна складова превентивної діяльності характеризується багатьма показниками, ми обмежилися аналізом окремих, на нашу думку, найбільш важливих і узагальнених.

Оцінка стану цілемотиваційного компонента проводилася за показниками: А (1) – інтерес до виявлення причин і факторів відхилень у поведінці клієнта; А (2) – упевненість у власних можливостях щодо подолання негативних проявів у поведінці клієнта; А (3) – прагнення до передбачення можливих негативних проявів у поведінці клієнта; А (4) – переконливість у необхідності превентивної діяльності.

Враховуючи те, що цілемотиваційний компонент відповідає за орієнтацію майбутнього соціального працівника на певний вид професійної діяльності (формування мотивів, потреб, адекватних меті і завданням превентивної діяльності), студентам I–II курсів Чорноморського державного університету ім. П. Могили спеціальності «Соціальна робота» і Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського пропонувалося оцінити необхідність превентивної роботи для соціальних працівників. На цьому етапі експерименту ми опитували студентів контрольної групи КГ (60 осіб) та експериментальної групи ЕГ (64 особи). Отримані дані розмістили в табл. 1.

Таблиця 1

Результати оцінювання усвідомлення необхідності превентивної діяльності
у майбутніх соціальних працівників

Привабливі сторони	КГ	ЕГ
1. Дає можливість досягнути професійних успіхів.	10	9
2. Дозволяє постійно підвищувати кваліфікацію.	10	10
3. Надає творчу ініціативу.	8	10
4. Орієнтує на розвиток превентивних самокостей.	5	6
5. Підсилює діагностичну поведінку і розвиток особистості.	5	8
6. Надає можливості вдосконалити роботу з різними групами клієнтів.	6	5
7. Дає додаткові можливості поглибити формування соціально-правової свідомості у клієнта.	5	6
8. Спонукає до відбору превентивної інформації.	5	4
9. Мотивує на усвідомлення значення превентивних знань.	4	5
10. Взаємодія з програмами та організаціями з питань попередження негативних явищ.	4	6
11. Посилення взаємодії в організаційних формах превентивного навчання.	3	4
12. Дає можливість підвищити соціальну значущість професії «соціальний працівник».	3	4

Як показано в таблиці, найбільшу кількість балів одержали «соціально значущі мотиви – такі, як можливість досягти професійних успіхів», «надання творчої ініціативи», «необхідність постійного підвищення кваліфікації». Це свідчить про необхідність використання цілей і завдань превентивної діяльності для професійного зростання.

Мотиви використання цілей і завдань превентивної діяльності, пов'язані з майбутньою роботою з різними групами клієнтів, оцінені студентами недостатньою кількістю балів. Це свідчить про недостатній рівень переконливості в необхідності превентивної діяльності майбутніми соціальними працівниками.

Методика дослідження визначення рівня зацікавленості до виявлення причин і факторів відхилень у поведінці клієнтів базувалась на опитуванні студентів КГ та ЕГ, і соціальних працівників, які працюють. Отримані результати обговорювались у фокус-групі.

Під час опитування студентам були запропоновані запитання наступного змісту: 1. Від яких факторів, на Вашу думку, залежать відхилення в поведінці клієнтів? 2. Чи цікавлять Вас причини відхилень у поведінці клієнта? 3. Де Ви черпаете інформацію про відхилення в поведінці? 4. Як Ви розумієте, де потрібно брати цю інформацію?

У процесі опитування студентів виявлено незначний інтерес до аналізу факторів, які впливають на відхилення в поведінці клієнта, і незацікавленість її причинами, що свідчить про низький рівень цілемотиваційного компонента готовності. Однак зацікавленість причинами відхилень у соціальних працівників, які працюють, дещо вища, ніж у студентів КГ та ЕГ.

Ступінь упевненості у власних можливостях щодо подолання негативних проявів у поведінці клієнта ми визначали у студентів КГ і ЕГ шляхом спостереження за їх поведінкою, бесід із викладачами, через ефективні соціально-правові технології виховання студентів, наприклад, ділові ігри. Це певною мірою репетиція діяльності людини в соціумі, основу якої складають імітація діяльності, інсценування, соціограми, а також анкети. Зіставлення даних (відсоток від загальної кількості опитаних), отриманих у КГ і ЕГ, дозволяє констатувати впевненість студентів у власних можливостях відносно подолання негативних проявів у поведінці клієнта на елементарному рівні (КГ – 57,7 %, ЕГ – 57,2 %), достатньому (КГ – 37,5 %, ЕГ – 38,5 %) і високому (КГ – 4,8 %, ЕГ – 4,3 %).

Важливим показником цілемотиваційного компонента є прагнення до передбачення негативних явищ у поведінці клієнта. Цей показник відповідає прогностичній функції превентивної діяльності, яка полягає в аналітичній роботі щодо передбачення тенденцій і розвитку відхилень у поведінці клієнтів, виявлення шляхів і засобів превентивного втручання в соціальну ситуацію розвитку особистості.

З метою виявлення рівня прагнення до передбачення негативних явищ у поведінці клієнта нами були проведені дебати «Методи превентивної роботи з клієнтом групи ризику» в КГ та ЕГ. Метою було заявлено визначення найбільш ефективних підходів превентивної роботи з клієнтом із відхиленнями у поведінці. Під час дебатів студенти обговорювали змодельовані ситуації роботи з клієнтом. Викладач і соціальний працівник у цьому випадку описує можливу ситуацію чи проблему клієнта з відхиленнями в поведінці. Учасники обговорюють її і пропонують своє бачення шляхів подолання проблеми, а також дають передбачення можливих дій клієнта в різноманітних життєвих ситуаціях, враховуючи його попередню характеристику. Цей метод дає можливість студентам відчути себе на місці клієнта, проаналізувати свої дії, пережити певну проблемну ситуацію, порівняти власний підхід із пропозиціями інших учасників, розвиває навички прогнозування в роботі з клієнтом.

Результати дебатів показали, що у 47,7 % студентів КГ і 47 % студентів ЕГ відсутнє прагнення до передбачення негативних явищ у поведінці клієнта, у 46 % студентів КГ і 46,8 % студентів ЕГ – наявне, а 6,3 % респондентів КГ і 6,2 % ЕГ прагнуть до передбачення негативних явищ у поведінці клієнта. Отримані під час дослідження результати щодо сформованості цілемотиваційного компонента в студентів КГ і ЕГ за чотирма показниками відображені в табл. 2.

Елементарний рівень сформованості цілемотиваційного компонента готовності до превентивної діяльності у студентів КГ та ЕГ – майбутніх соціальних працівників характеризується:

- поверхневим інтересом щодо виявлення причин і факторів відхилень у поведінці клієнтів;
- недостатнім усвідомленням власних можливостей щодо подолання негативних проявів у поведінці клієнта;
- недостатньо вираженим прагненням до передбачення можливих негативних явищ у поведінці клієнта;
- недостатнім переконанням у необхідності превентивної діяльності.

Таблиця 2

Рівень сформованості цілемотиваційного компоненту

Показники критерію А	Експериментальна група							Контрольна група						
	Елементарний		Достатній		Високий		Коефіцієнт	Елементарний		Достатній		Високий		Коефіцієнт
	Кількість студентів	Показник, %	Кількість студентів	Показник, %	Кількість студентів	Показник, %		Кількість студентів	Показник, %	Кількість студентів	Показник, %	Кількість студентів	Показник, %	
А (1)	133	71,2	46	24,5	9	4,3	1,33	134	72,7	44	23,8	6	3,5	1,3
А (2)	107	57,2	72	38,5	8	4,3	1,47	106	57,7	69	37,5	9	4,8	1,47
А (3)	88	47	87	46,8	12	6,2	1,59	87	47,7	84	46	11	6,3	1,58
А (4)	128	68,2	54	28,7	6	3,1	1,34	127	69,4	50	27,2	7	3,4	1,34

Загальний рівень цілемотиваційного компонента можна оцінити як достатній та елементарний (з перевагою достатнього), в експериментальній (KF = 1,47) та контрольній (KF =

1,42) групах. Найнижчі результати виявлено за показником А (1) в респондентів ЕГ (1,33) і КГ (1,30). Достатній – за показником А (2) в поведінці клієнта у представників ЕГ (1,47) та КГ (1,47). Найвищі результати за показником А (3) в ЕГ (1,59) та КГ (1,58).

Як бачимо, в цифровому відношенні діагностика рівня сформованості цілемотиваційного компонента відображена у вигляді балів і відсотків. Однак для максимальної точності показники було проведено також за коефіцієнтом, що характеризує відсоткове співвідношення учасників дослідно-педагогічної роботи за рівнями сформованості (високим, достатнім та елементарним) цілемотиваційного компонента. Розрахунки проводилися за зазначеною формулою [3, с. 43]:

$$KF = \frac{A \cdot 1 + B \cdot 2 + C \cdot 3}{100}$$

Аналіз результатів дослідження дав нам змогу зробити висновок, що рівень сформованості цілемотиваційного компонента готовності до превентивної діяльності можна оцінити як достатній та елементарний (з перевагою достатнього). Студенти не усвідомлюють потреби в превентивній діяльності, не можуть визначити значимість і необхідність превенції у свій майбутній професійній діяльності, не володіють уміннями використовувати різні аспекти превентивної діяльності в подальшій роботі. Це свідчить про відсутність системи у формуванні готовності до превентивної діяльності майбутніх соціальних працівників.

Припускаємо, що цілеспрямована робота над створенням педагогічних умов формування готовності майбутнього соціального працівника до превентивної діяльності створює в студентів підґрунтя для розуміння необхідності й актуальності реалізації в освітньому середовищі превенції навчання, спричиняє в них позитивну мотивацію використання принципів превентивної діяльності, зокрема, задоволення власним соціальним статусом, збагачує теоретичні курси циклу професійно-практичних дисциплін в університеті практично значущими професійними знаннями з превентивної педагогіки. Ефективне формування зазначеного компонента готовності можливе лише за умови збагачення змісту професійно-практичної підготовки майбутніх соціальних працівників положеннями і пріоритетними напрямками превентивної діяльності.

Результати дослідження можуть бути використані в процесі загальнопедагогічної і спеціальної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників у ВНЗ, на курсах підвищення кваліфікації спеціалістів соціальної сфери, в практичній діяльності системи соціальних служб стосовно просування ідеї превентивної діяльності в соціальній роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вопросы практической психодиагностики и психологической консультации в вузе / под. ред. Н. Н. Обозова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1984. – 152 с.
2. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / І. Д. Зверева. – К., 1999. – 451 с.
3. Кузьмина Н. В. Методы системного педагогического исследования / Н. В. Кузьмина. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 127 с.
4. Капська А. Й. Деякі особливості формування готовності студентів до професійної творчості / А. Й. Капська // Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки студентів: теорія, практика, програми; за заг. ред. А. Й. Капської. – К.: ІЗМН, 1998. – С. 5–12.
5. Кондрашова Л. В. Превентивная педагогика : учеб. пособие / Л. В. Кондрашова. – К.: Вища школа, 2005. – 231 с.
6. Лактионова Г. М. Теоретико-методологические основы социально-педагогической работы в условиях крупного города: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 / Г. М. Лактионова. – К., 1999. – 419 с.
7. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка: наук.-метод. посібник / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – Ізмаїл: СМІЛ, 2006. – 283 с.
8. Поліщук В. А. Соціальна освіта в Україні: проблеми становлення і розвитку / В. А. Поліщук // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 6. – С. 1–4.
9. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / В. М. Приходько. – К., 2004. – 277 с.
10. Ролінський В. І. Соціально-педагогічні умови профілактики насильства щодо підлітків: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05 / В. І. Ролінський. – К., 2005. – 236 с.

11. Харченко С. Я. Дидактические основы подготовки студентов к социально-педагогической деятельности / С. Я. Харченко. – Луганск: Альма-Матер, 1999. – 138 с.

REFERENCES

1. Voprosy prakticheskoy psihodiagnostiki i psihologicheskoy konsultatsii v vuze / pod. red. N. N. Obozova. – L., 1984. – 152 s.
2. Zvierieva I. D. Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoi roboty z ditmy ta moloddiu v Ukraini: dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.05 / I. D. Zveryeva. – K., 1999. – 451 s.
3. Kuzmina N. V. Metodyi sistemnogo pedagogicheskogo issledovaniya / N. V. Kuzmina. – L.: LGU, 1980. – 127 s.
4. Kapska A. Y. Deiaki osoblyvosti formuvannia hotovnosti studentiv do profesiinoi tvorchosti / A. Y. Kapska // Modeliuvannia vykhovnoi diialnosti v systemi profesiinoi pidhotovky studentiv: teoriia, praktyka, prohramy / za zah. red. A. Y. Kapskoi. – K., 1998. – S. 5–12.
5. Kondrashova L. V. Preventivnaya pedagogika: ucheb. posobie / L. V. Kondrashova. – K.: Vyscha shkola, 2005. – 231 s.
6. Laktionova G. M. Teoretiko-metodologicheskie osnovyi sotsialno-pedagogicheskoy roboty v usloviyah krupnogo goroda : dis. ... d-ra ped. nauk: 13.00.05 / G. M. Laktionova. – K., 1999. – 419 s.
7. Orzhekhovska V. M. Preventyvna pedahohika : Nauk.-metod. posibnyk / V. M. Orzhekhovska, O. I. Pylypenko. – Izmail : SMIL, 2006. – 283 s.
8. Polishchuk V. A. Sotsialna osvita v Ukraini: problemy stanovlennia i rozvytku / V. A. Polishchuk // Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota. – 2003. – № 6. – S. 1–4.
9. Prykhodko V. M. Pidhotovka maibutnikh pedahohiv do preventyvnoho vykhovannia ditei iz neblahopoluchnykh simei: dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk: 13.00.04 / V. M. Prykhodko. – K., 2004. – S. 277.
10. Rolinskyi V. I. Sotsialno-pedahohichni umovy profilaktyky nasylstva shchodo pidlitkiv : dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.05 / V. I. Rolinskyi. – K., 2005. – 236 s.
11. Harchenko S. Ya. Didakticheskie osnovy podgotovki studentov k sotsialno-pedagogicheskoy deyatelnosti / S. Ya. Harchenko. – Lugansk: Alma-Mater, 1999. – 138 s.